

EMISIJA 2

IT TON: Od 2010. godine u Srbiji je ubijena najmanje 201 žena, od strane partnera ili muškog člana porodice. Muško nasilje prema ženama je zločin. Svaka treća žena je ubijena iako je zatražila zaštitu od institucija. Nasilje u porodici je krivično delo. Svaka treća žena je ubijena vatrenim oružjem. Rat se sa bojnih polja preselio u porodice.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Mi se sećamo danas 16, 17, 18. maja 2015. godine kada je u roku od 72 sata ubijeno 7 žena, od strane partnera, muških članova porodice. Mnoge žene među ovima su potražile podršku institucija, ali su njihovo nepostupanje platile životima.

IT TON:

-Draga Jugović, 74 godine.

-Prisutna.

-Ni jedna žena manje, ni jedna mrtva više!

-Ovi dani moraju ostati upamćeni kao dani masovnog muškog zločina prema ženama, sećanje na žene koje nisu više među nama i opomena institucijama države da njihovo nepostupanje ili pogrešno postupanje žene plaćaju životima.

Vanja Macanović, pravnica i aktivistkinja AŽC

Mi smo prošle godine od tri ministra čuli da će oni da izađu sa izveštajem o tome koji su bili propusti kada se desilo ovo ubistvo u Martonošu. Evo prošlo je godinu dana, mi nemamo taj izveštaj tri ministarstva.

Marijana Stevanović, žrtva porodičnog nasilja

Ja sam prvi šamar dobila posle godinu dana braka, ali tada sam već imala malu bebu i nisam imala mogućnost, nisam bila ekonomski nezavisna, što je preduslov za svaku ženu da taj prvi šamar bude okidač, da vi napustite nasilnika, zato što nasilje uvek rađa nasilje. Ukoliko niste u stanju da se suprotstavite na taj način, da prosto napustite nasilje i da vas institucije zaštite od nasilnika, vi ste prepušteni samoj sebi. I onda ženi treba pomoć i podrška i novac, što većina

žena u Srbiji nažalost nema.

Marijana Stevanović, žrtva porodičnog nasilja

Ja sam dugo trpela to nasilje, sve do onog trenutka dok nisam bila toliko fizički pretučena da sam zadobila teške telesne povrede i tada sam prosto, tu noć presedela u kući zaključana u kupatilu i ujutru sa dva kofera, bez dece, bez ideje gde ću uopšte otići, jednostavno izašla iz tog porodičnog doma.

OFF: U tom porodičnom domu nalazilo se i oružje, ali ga Marijana nije prepoznala kao dodatni rizik, što je čest slučaj kod žena koje trpe nasilje. Odnos prema oružju, kao i njegovo posedovanje, izrazito je rodna stvar, pokazuju istraživanja Centra za kontrolu malog i lakog naoružanja u Istočnoj i Jugoistočnoj Evropi (SEESAC).

Dragan Božanić, savetnik SEESAC- UNDP

U 95% slučajeva oružje je u vlasništvu muškaraca, dok u samo 5% slučajeva vlasnice vatrenog oružja jesu žene. Muškarci takođe izrazio dominiraju u onim profesijama u kojima postoji lak pristup oružju, kao što su vojska, policija ili privatne službe obezbeđenja, tako da posedovanje i upotreba oružja, a i zloupotreba, jeste vrlo rodno određena i vrlo muška stvar.

OFF: Prema podacima Oružja na meti, koje sprovodi SEESAC, muškarci su počinioci oružanih incidenata u 97% slučajeva, dok su žene to bile u svega 3%. Žene su, međutim, pet puta češće žrtve nego muškarci.

Dragan Božanić, savetnik SEESAC- UNDP

Različiti bezbednosni interesi i bezbednosne potrebe žena i muškaraca moraju da budu jasno prepoznate i integrisane u državni odgovor na ovaj problem, u strategije, zakone i akcione planove, jer se samo tako može obezbediti da potrebe i jednih i drugih, i žena i muškaraca, budu zadovoljene.

OFF: Svaka treća žena biva ubijena vatrenim oružjem u porodičnom nasilju. Međutim, oružje nije uzrok, već faktor rizika. Nasilje, pre fatalnog ishoda, traje godinama. Važno je

sprečiti uzroke, a ne posledice. O uzrocima se, međutim, retko govori.

Ivana Perić, SOS ženski centar

Ključni krivac je uvreženo mišljenje da je žena vlasništvo muškarca, da je manje vredna, da može s njom da radi šta misli da treba, donosi odluke u njeno ime jer nije sposobna sama da ih donosi i tome slično. Sve to zajedno zovemo patrijarhatom.

Ivana Perić, SOS ženski centar

Žena je često na drugom mestu u mentalnoj predstavi i njena uloga je da bude ta koja služi, koja je hraniteljka, koja odgaja decu i seksualni objekat. Mi taj koncept koji je patrijarhat organizovao ženi još uvek imamo, samo na neki savremeni način.

Marijana Stevanović, žrtva porodičnog nasilja

Zajednica ne želi da se o tome govori, da zajednica neće upreti prstom u nasilnika već u žrtvu, i da će najčešće tražiti uzrok za to nasilje u ženi kao žrtvi, to su klišeji koji meni posle toliko godina od kada sam iz toga izašla i dan danas zvuče zastrašujuće. Ona je sigurno njemu nešto uradila. Ona je njega prevarila. Tako da je to problem koji pod hitno mora da se menja.

OFF: Problem raste kada ovakav stav zauzimaju i pojedinci u institucijama kojima se žene obraćaju za pomoć. Podaci Pokrajinskog ombudsmana pokazuju da je svake godine sve više prijava na nesavestan rad institucija.

Danica Todorov, zamenica Pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova

Žene se najčešće žale na postupanje policije i Centra za socijalni rad zbog toga što se ne uvažavaju dovoljno njihova svedočenja, bivaju primorane da se viđaju sa nasilnikom zbog dece, ne procenjuje se dovoljno rizik od nastavka nasilja i često dolazi do verbalnog i fizičkog razračunavanja. I to kod njih izaziva nezadovoljstvo radom.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Žene najčešće dobijaju u Centrima za socijalni rad poruke da su možda malo i same doprinele tome, što nikako nije istina. Jedina i isključiva odgovornost za nasilje je nasilnikova. Te joj se

govori šta li je to uradila pa je tako pretučena i razne druge poruke koje upućuju na to da joj se ne veruje, da ona preteruje. Tim porukama se nasilje nad ženama normalizuje, stavlja u drugi plan, žena odustaje i u jednom velikom broju slučajeva nikada ne zatraži više pomoć i podršku institucija.

Marijana Stevanović, žrtva porodičnog nasilja

Ja sam doživljavala nešto što je potpuno pogubno, da mi socijalna radnica kaže da nije trebalo da podnesem tužbu za podelu imovine stečene u braku jer će to još više razjariti nasilnika pa mogu da dobijem još batina, što je krajnje besmisleno. A kada pozovete u 3 ujutru policiju i oni pošalju interventnu brigadu, a u njoj se nalaze školski drugovi nasilnika, pa umesto njega da odvedu u stanicu, oni vama kažu: “Ajde skloni se negde, on je pijan. Skloni se sa decom, nek’ on ide da spava”.

OFF: Žrtve su nasilje prijavljivale institucijama u 17 od 35 slučajeva ubistava koja su se dogodila protekle godine. Zaštitnik građana Republike Srbije, zbog utvrđenih propusta u radu institucija, uputio je 45 preporuka za njihovo otklanjanje u četiri nadležna ministarstva.

Vanja Macanović, pravnica i aktivistkinja AŽC

Kako je moguće da u nekom mestu bude ubijena žena, da je jasno da je došlo do propusta, da čim se zaštitnik građana odlučio da ispita taj slučaj da sigurno da tu ima propusta, a da institucije, rukovodioci nisu rekli - hajte da vidimo šta se tu desilo i hajte onda da pokrenemo postupke protiv naših zaposlenih.

Svetlana Stević, CZSR Kraljevo

Možemo negde slobodno reći da nisu svi sistemi koji se bave pričom borbe protiv nasilja dovoljno napravili te korake i pomake. Neko je manje, neko je više, neko preciznije zna svoja ovlašćenja, obaveze i dužnosti, a neko manje.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Jasno je nama da problem nasilja prema ženama nije jednostavan problem, da on zahteva puno

vremena i puno ulaganja, ali izvinite molim vas, ako ne mislite da možete da radite taj posao onda ga nemojte raditi.

OFF: Mreža “Žene protiv nasilja” broji oko 30 organizacija koje se bave podrškom ženama, kroz mrežu SOS telefona, kao i pravnu i psihološku pomoć.

Marijana Stevanović, žrtva porodičnog nasilja

Udruženje građanki “Fenomena” u kojem mi sada razgovramo i SOS telefon i pravna pomoć koju sam ja ovde dobila bila je ta osnovna i prva pomoć. U svemu drugom bila sam najčešće prepuštena sama sebi, moram da priznam. Ali je ohrabrenje, a to je ono što vam najviše treba, najpre dolazilo od žena koje nasilje razumeju. Nisu morale da ga dožive same, ali razumeju te krugove nasilja u koje vi upadate jer nije samo šamar nasilje. Nasilje je i kada vas istera iz kuće u 4 ujutru i ne da vam stvari koje su vam potrebne da odete na posao. Nasilje je kad vas neko zove telefonom svakih 5 minuta, kad vam upada u kafić, u redakciju, tako da ljudi koji tome prisustvuju mogu to da osete i drugačije gledaju na nasilje.

Radoslava Aralica, Zrenjaninski edukativni centar

Mi imamo taj problem da jako malo žena koje su žrtve nasilja u porodično-partnerskim odnosima se odlučuju da prijave, da li zbog nepoznavanja postupanja institucija, nadležnosti institucija, straha od toga kako mehanizam zapravo u tim slučajevima funkcioniše. Tako da je tu jako važna podrška koju dobijaju na SOS telefonima od specijalizovanih ženskih organizacija. Tu dobijaju informacije, psihološku podršku, osnaživanje da žena sama odluči da izađe iz nasilja i prijavi nasilje. To je ono što je najvažnije u stvari i najteži je u stvari taj prvi korak.

Ivana Perić, SOS ženski centar

SOS telefon jeste jedan od prvih telefona ovde u Novom Sadu, kojih ima i u drugim gradovima Srbije. Značajan je zato što ima pre svega jednu dugu istoriju. Prvi SOS telefoni su projekat ženskih nevladinih organizacija koje su početkom devedesetih godina prepoznale žene koje su bile okupljene u tim udruženjima, da nema adekvatnog načina pomoći za žene koje su sa iskustvom nasilja. Naročito što početkom devedesetih to i nije bilo prepoznato kao porodično nasilje i nije bilo deo Krivičnog zakonika već se smatralo da je to jedna privatna stvar i da treba

da ostane u okvirima porodice.

OFF: Pored nevladinog sektora, u Srbiji postoje sigurne ženske kuće, koje pružaju utočište ženama koje trpe muško nasilje. Broj korisnica sigurnih kuća povećava se svake godine.

Nada Padejski, Sigurna ženska kuća, CZSR Novi Sad

Naše korisnice su trpele najteže oblike nasilja, najduži niz godina, sa najtežim posledicama po psihološko i po fizičko zdravlje i one se kod nas smeštaju u momentima najveće ugroženosti njihovog psihološkog i telesnog integriteta, kao i ugroženosti njihove dece.

OFF: Institucije se bore sa manjkom zaposlenih, ali i ograničenim kapacitetima sigurnih kuća.

Svetlana Stević, CZSR Kraljevo

Mi smo našli model - imamo urgent hraniteljske porodice gde možemo da izmestimo žrtvu. I imamo uslovnu sreću da je to naša lokalna samouprava razumela i želi da finansira. Imate gradova gde to dobro funkcioniše, ali imate gradove gde nemaju novaca ili nemaju razumevanja.

OFF: Neprijavljivanje nasilja je krivično delo. Ipak, neko ko nije neposredno umešan u nasilje vrlo retko ga i prijavljuje.

Danica Todorov, zamenica Pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova

Mi svi imamo obavezu da prijavimo ako znamo za slučajeve nasilja u porodici, ali to ne radimo zato što se plašimo da ćemo morati da svedočimo, da ćemo biti uvučeni u čitav taj postupak.

Ivana Perić, SOS ženski centar

Generalno ljudi imaju tu difuziju odgovornosti kada se nešto dogodi, čak i neko ako padne na ulici. Rađeni su takvi socijalni eksperimenti sa ciljem da mu treba pomoć. Ako niko ne priđe neće ni niko od ostalih posmatrača prići u tom kontekstu, a ako priđe jedna osoba verovatno će prići i ostali. Zato što kada je više ljudi tu koji mogu da budu odgovorni, razmišljaju, to je psihološki fenomen, da je onaj drugi odgovoran i da verovatno ako niko ne reaguje to nije tako

strašno. To je taj momenat koji treba da razumemo, to je socijalni fenomen. Tako da, mnogo nam treba rada na tome da shvatimo da je odgovornost na svakom pojedincu bez obzira kako se ponaša neko drugi, odnosno da je svako od nas jednako odgovoran kada ne reaguje.

OFF: Zdravstveni radnici su prvi svedoci nasilja. Iako im Protokol o postupanju nalaže da ga prijavljuju, oni to retko čine.

Prof. dr Aleksandra Kapamadžija

Jedan od problema u tom prijavljivanju nasilja jeste što žena kaže da je bila izložena nasilju, ali moli lekara da on to ne prijavi zato što se boji da će imati posledica. I onda je lekar u velikoj dilemi šta da radi. Zato on treba da se obučiti i da zna kako da postupi u toj situaciji i kako može da zaštiti tu ženu.

OFF: Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo zajedno sa Centrom za podršku ženama iz Kikinde započeo je projekat "Zaustavi, zaštiti, pomoz", koji će se bazirati upravo na edukaciji 1. 850 zdravstvenih radnika u svih 45 opština u Vojvodini.

Jasmina Ćuk, Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo

Ovo jeste jedna vrsta neformalnog obrazovanja za koje su potrebne dodatne stručne kompetencije da znate kako da priđete ženi, da prepoznate koja neće da vam kaže da je pretrpela nasilje. Da znate da je opustite, oslobodite, da joj kažete koji je koraci čekaju, da joj ulijete snagu da ona shvati da ima podršku sistema i da nije sama u celoj priči izlaska iz situacije nasilja.

Off: Pored stručnosti u ovoj oblasti, naš zdravstveni sistem hronično pati od manjka zaposlenih, a viška pacijenata.

Prof. dr Aleksandra Kapamadžija

Nažalost, zdravstveni radnici u današnjem sistemu imaju jako malo vremena, imaju preveliku količinu pacijenata. Ponekad je to 5 minuta po pacijentu. To uopšte nije dovoljno da se posvete pacijentu i onda samo zbrinjavaju ono što je fizički, neku povredu, neku bolest, a nemaju vremena da se udube u celu priču i da otkriju nasilje.

Jasmina Ćuk, Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo

Mislim da je problem što poneki zdravstveni radnici osećaju ličnu odgovornost u tome šta sa ženom dalje raditi. Kako ako prijave nasilje, šta će sa tom ženom dalje biti, da li će se ona vratiti u porodicu gde će je nasilnik dočekati, da li će nasilnik znati da se žena žalila. I položaj zdravstvenih radnika je vrlo često i njihova lična bezbednost na neki način ugrožena. Ali znate kako, jedan naš lekar je rekao na predavanjima, to mi se jako dopalo, rekao je: “A zamislite svi da je u pitanju vaša žena, vaša sestra ili vaše dete, kako biste postupali.”

OFF: Posledice nasilja nisu samo fizičke povrede. Tri puta je veći rizik od različitih oboljenja kod žena koje su nasilje pretrpele.

Prof. dr Aleksandra Kapamadžija

Hronični umor, hronični stres koji se pripisuje svakodnevnom životu, neki problemi sa crevima kao što je iritabilni kolon, jedna vrlo specifična bolest na koju se ne obraća pažnja zato što nije organska. To su sve psihosomatske bolesti koje dolaze iz naše psihe i naša psiha i naše telo je jako povezano, tako da jedno utiče na drugo.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Mnoge žene umiru od dugogodišnjih posledica koje nasilje ostavlja po njihovo zdravlje. Dakle, i to je u neku ruku femicid samo što mi to ne možemo pratiti i ne vidimo u medicinskim izveštajima.

OFF: Medicinski izveštaji značajni su ne samo kao pisani trag femicida, već kao materijalni sudski dokaz da je nasilje počinjeno.

Radoslava Aralica, Zrenjaninski edukativni centar

Lekarski izveštaj je tu u stvari ključan. Lekari popunjavaju tu povrednu listu, to je nešto što ženi kasnije služi kao dokaz tokom sudskog procesa.

Jasmina Ćuk, Pokrajinski sekretarijat za zdravstvo

Zdravstveni radnici treba da budu sastavni deo sistema, kao svedoci u krivičnom postupku, tako

da je to jedan deo za koji zdravstveni radnici treba da dobiju podršku širu institucionalnu, da slobodno uđu u taj proces za zaštitu žena od rodno zasnovanog nasilja.

OFF: Ipak, iskustvo govori da krivični postupci, uprkos materijalnim dokazima, ne dobijaju svoj epilog, najčešće zbog toga što žrtva odustaje od svedočenja.

Mitrović Svetlana, Osnovni sud u Novom Sadu

Iskaz žrtve i bliskih članova porodice koji su prisustvovali činovima nasilja su jedini dokaz na osnovu koga mogu doneti osuđujuću odluku. Bilo kakva osuđujuća odluka zasnovana na drugim dokazima bi bila nezakonita. Kada se žrtva javi Centru za socijalni rad oni ne moraju da se upuštaju u to da li je istina ili nije istina to što žrtva navodi. Oni su prosto dužni da njoj pruže zaštitu, dok sud ne može da se stavi na stranu žrtve i da kaže da to jeste tako, nego prosto mora da se izvede postupak koji propisuje zakon, gde će se dati pravo i potencijalnom počiniocu nasilja da se izjasni i da svoje argumente.

OFF: Prema izveštaju Pokrajinskog ombudsmana, u oko 80 odsto slučajeva nasilniku bude izrečena uslovna osuda, a vrlo mali broj uopšte biva okončan, najčešće zbog same dužine postupaka.

Danica Todorov, zamenica Pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova

Neko naše iskustvo je da ti postupci traju od 6 meseci do 2 godine. Imamo i nekoliko slučajeva da zbog toga što je bilo propusta u postupanju sve to predugo traje i žrtve su ponovo viktimizovane, ponovo su u toj traumi zbog nasilja. Dolazi do raznih složenih odnosa između i dece, jer neko nije u sistemu postupio kako treba i zbog toga pate žrtve nasilja duže nego što bi trebalo.

Vanja Macanović, pravnica i aktivistkinja AŽC

Dok prođe predmet tužilac pa se podnese krivična prijava, prođe oko 6 meseci do godinu dana. Vi kad pogledate u životu žtve koja živi sa nasilnikom godinu dana, kako mi možemo da očekujemo da će ona ostati u postupku ako toliko dugo čeka na zaštitu.

Marija Srdić, Centar za podršku ženama Kikinda

Nama i sada zakon omogućuje znatno više kazne nego što se one danas izriču u sudovima u Srbiji. Nažalost, kazne su na zakonskom minimumu i vrlo često one su i ispod njega. Kazne izrečene nasilnicima proteklih godina su najčešće uslovne, što znači da mi zapravo onima koji čine nasilje ne kažemo jasno - to je nedopustivo, i ne dajemo primer da ono uvek i u svakoj situaciji hoće biti sankcionisano od strane države, već dajemo poruku svima koji čine nasilje da mogu da ga učine ponovo, da to i nije tako strašno.

Vanja Macanović, pravnica i aktivistkinja AŽC

Mnoge sudije zaista imaju razumevanja i razumeju kako na najadekvatniji način da se sankcionišu oni koji čine nasilje, ali imate i one koji ništa ne razumeju, koji za nasilje u porodici izriču kaznu izdržavanja u kućnim uslovima. Pa čemu?! Sad će on non-stop da sedi u kući i vrši nasilje. Žrtve se pitaju pa šta sam onda vodila ceo postupak, samo je postalo gore jer je on non-stop tu negde. Svašta se dešava u praksi. Šta je problem? Nisu toliko sami zakoni nego različito tumačenje tih zakona i u toj različitoj sudskoj praksi.

OFF: Marijanin razvod trajao je četiri i po godine. On nažalost nije usamljen slučaj u Srbiji, gde sud toliko dugo razvodi jedan brak u kom postoji porodično nasilje. U to vreme, Marijanina deca imala su 6 i 11 godina.

Marijana Stevanović, žrtva porodičnog nasilja

Tužilac vam postavlja pitanja koja vam se u tom trenutku sa svim tim povredama, emotivnim i psihološkim slomom kada trpите nasilje, postavlja pitanja šta je nasilnik imao na nogama kad vas je šutirao, da li vas je udarao pesnicom ili šakom. Prosto to je razvodnjavanje i obesmišljavanje čitave priče, ali i zaista ubijanje žene u pojam, da ona odustane lakše nego što će da sve to pobedi i istera čitav slučaj do kraja.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Sad zamislite sistem koji ne veruje ženi, a žena treba da prođe kroz taj sistem, policija, Centar za socijalni rad, sud. Sad zamislite tri institucije sa kojima mora da razgovara, pritom svaki put mora da ponavlja svoju priču. I u svaka ta tri sistema njoj neko ne veruje. Prvo, to je retraumatizacija, samo ponavljanje te priče. Drugo, suočava se sa tim da joj neko ne veruje,

sumnja, da traži razloge za nasilje u njenom ponašanju. Dakle, ona treba da preživi taj takav sistem da bi došla do nekakve pravde za sebe, koja je uvek kroz najblaže kazne za nasilnike, često uslovne osude, često takva da se situacija za ženu posle ne promeni.

OFF: Pojam nasilja u porodici u Krivični zakonik uveden je tek 2002. godine. Do tada se to smatralo kršenjem javnog reda i mira. Po opisu radnje dela vrlo mali broj slučajeva se mogao podvesti pod nasilje u porodici. Tek 2006, izmenom krivičnog zakonodavstva ono je dobilo značenje koje i danas ima. Što se tiče građanskih postupaka, on je uveden Porodičnim zakonom iz 2005. godine. Pre toga postojao je Zakon o braku i porodici koji ovaj institut nije poznavao.

Mitrović Svetlana, Osnovni sud u Novom Sadu

Mnogo toga se zaista promenilo. Nasilje u porodici više nije stvar intimnih i ličnih odnosa supružnika ili ostalih članova porodice i nešto u šta se ne treba mešati, kako pojedinci tako i institucije, ili nešto što treba da ostane stvar intime.

OFF: Srbija je od 2013. godine jedna od prvih država u regionu koja je ratifikovala Konvenciju Saveta Evrope o borbi protiv nasilja nad ženama, takozvanu Istambulsku konvenciju. Države potpisnice obavezale su se da će preduzeti sve mere koje obuhvataju borbu protiv nasilja. Formirano je i posebno odeljenje u MUP-u Srbije za prevenciju i suzbijanje nasilja u porodici, a policijski službenici po prijavama nasilja od tada postupaju po posebnom protokolu.

Daliborka Vojvodić Tomović, Odeljenje kriminalističke policije PU Novi Sad

Policijski službenik je prvi koji izlazi na lice mesta i svakako da njegova reakcija i kako će se postaviti na konkretan događaj, kako će da razgovara sa tom ženom, je od izuzetnog značaja. Izuzetno je važno da bude adekvatno senzibilisan da prepozna nasilje i zaista kada smo u prilici mi nastojimo da pošaljemo i ženskog policijskog službenika na teren, zbog boljeg poverenja koje će žena policajac uspostaviti sa žrtvom krivičnog dela.

OFF: Krajem 2015. godine Skupštini Republike Srbije predložen je amandman kojim bi, po austrijskom modelu, policija mogla da udalji nasilnika iz kuće na 14 dana, odmah po prijavi nasilja.

Ivana Perić, SOS ženski centar

Ja stvarno smatram da je taj austrijski model jako dobar jer može da nam pomogne da negde, da smanjimo rizik za ženu i da povećamo prostor oko nje da može da dobije adekvatnu pomoć. Mislim da je to u skladu sa tim hitnim merama, tako da je paradoksalno i kontradiktorno pričati o tome, a oni koji imaju moć da donesu odluku to ne ispoštuju. Mislim da je ovo tema nažalost popularna na jedan negativan način i da služi kao polje za skupljanje političkih poena.

OFF: Skupština Srbije odbila je ovaj predlog. Od 170 poslanika, njih 150 uopšte nije glasalo. Ministar unutrašnjih poslova obrazložio je da se radi o neustavnom predlogu.

Vanja Macanović, pravnica i aktivistkinja AŽC

Ono što je za nas neobično jeste da u deset država Evropske unije koje sigurno imaju mnogo razvijeniju demokratiju nego mi, da je tamo u redu da policija udaljava na deset, četrnaest, pa čak i do mesec dana, a da je samo u Srbiji to neustavno.

OFF: 2. jun, 1.40 časova, Žitište. Kafe Makijato. Mladić pucao iz kalašnjikova na bivšu suprugu. Pet osoba izgubilo život, dvadeset dve ranjene.

ANKETA:

- Samo sam čula pucanj i ljudi su počeli da beže, ja zajedno sa njima. Nisam ništa videla.
- Video sam tela dole da leže i izašli smo svi na onu stranu kroz binu, stampedo je krenuo.
- Ljudi leže svuda, to je pokolj jedan.

Doc. dr Zoran Gojković, pokrajinski sekretar za zdravstvo

Ovde je sinoć vođena prava drama i bitka za život dvadeset pet ljudi, koji su povređeni u ovom stravičnom događaju.

Dr Nikola Damjanov, Urgentni centar bolnice u Zrenjaninu

Uglavnom se radi o mladim ljudima starosti od 20 do 25, 26 godina.

Nebojša Stefanović, ministar unutrašnjih poslova

Potpuno neočekivano, jer se radi o osobi koja nije imala nijedan prekršaj, nijednu krivičnu prijavu za bilo kakvo narušavanje javnog reda i mira. Dakle, čovek bez ikakve kriminalne biografije, niti bilo kakve sumnje da bi ovako nešto moglo da se dogodi.

OFF: Otac tragično preminule Dijane Zlatić, na koju je muž pucao, izjavljivao je da je nasilje prema svojoj ćerci prijavljivao Centru za socijalni rad, ali da oni nisu reagovali na njegove prijave.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Potpuno neverovatno da Centar za socijalni rad nije znao da je ova žena preživela nasilje.

Ivana Perić, SOS ženski centar

Možda nisu u dovoljnoj meri ispitali istoriju odnosa partnera, odnosno procenili rizik za nasilje.

OFF: Resorna ministarstva saopštavaju da je od petoro preminulih, jedna osoba, pokojna Dijana Zlatić, bila korisnica Centra za socijalni rad Žitišta, u okviru usluga porodičnopravne zaštite. U saopštenju takođe piše da stručni radnici nisu percipirali bivšeg supruga kao nasilnika, niti je Centru podneta prijava za nasilje u porodici.

Vanja Macanović, pravnica i aktivistkinja AŽC

Ono što smo mi očekivali od države, a što nijedna vlast nije uradila, a to je da u onom mestu gde se ovako nešto desi, da se institucije sastanu, da pogledaju šta je to što su bili propusti, i da onda naprave plan da im se takve situacije više ne ponove.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Mi svakodnevno primamo prijave od žena da nisu adekvatno primljene u institucijama. Mi svakodnevno apelujemo na institucije da to mora da se promeni, ali to ne može da se promeni sve dok neko ne prizna šta se zapravo dešava i dok ne preuzme odgovornost za to što se desilo.

OFF: Povodom pucnjave održan je sastanak resornih ministarstava, opštine i Centra za socijalni rad. Tim povodom dogovoreno je da će se organizovati stručni timovi za pružanje psiho-socijalne podrške porodicama svih nastradalih. O propustima u postupanju službenih lica nije bilo reči.

Predrag Vuletić, pokrajinski sekretar za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost polova

Da me niko ne uhvati za bilo koju reč, nije bilo grešaka u proceduri. Potpuno smo proverili i znam šta hoćete da pitate, toga nije bilo.

OFF: Nije bilo ni prijava da je osumnjičeni u svojoj kući posedovao nelegalno oružje-kalašnjikov, iz kog je i pucao na svoju bivšu suprugu i goste kafića.

Aleksandar Vulin, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja

Želim još jednom da pozovem sve da uvek prijave nasilje, da prijave bilo čije ponašanje, koje može da dovede do ovako nečega. Nemoguće je da u opštini veličine Žitišta niko nije znao da ovaj čovek poseduje automatsko oružje.

Ivan Zveržhanovski, šef kancelarije SEESAC- UNDP

I ne treba samo sagledavati ekstremne slučajeve kao što je Žitište ili razni drugi slučajevi koji se maltene dnevno pojavljuju. Nego treba sagledavati zašto je prisustvo tolike količine oružja, naročito ilegalnog, šta to znači na tu konstantnu pretnju koja postoji s obzirom na prevalentnost problema nasilja u porodici i nasilja od strane intimnih partnera i tako dalje.

OFF: Iako je Žitište šesto masovno ubistvo u Srbiji počinjeno u poslednjih 15 godina, javnost i država su počeli da reaguju tek nakon događaja. Tako su se ponovo pokrenula pitanja o zakonima koji se tiču nasilja u porodici, kao i problema posedovanja oružja na ovim prostorima.

Nada Padejski, Sigurna ženska kuća, CZSR Novi Sad

Ukoliko društvo reaguje samo na situaciju porodičnog nasilja u kojem imamo 20 žrtava nasilja u

porodici, posrednih, to društvo je u problemu. Mi moramo jednako biti senzibilisani na jednu žrtvu, na jedan šamar koji ona preživi i na činjenicu da je dvadeset osoba stradalo zbog nasilja u porodici.

OFF: Na press konferenciji koja je usledila dve nedelje nakon tragedije u Žitištu predstavnici resornih ministarstava najavili su ponovnu skupštinsku raspravu o predlogu za udaljavanje nasilnika iz kuće, što su poslanici tišinom odbili pola godine ranije. Predloženo je da nasilnik po prijavlivanju policiji, bude zadržan na 48 sati, a da produženje te mere za još 30 dana od nadležnog suda potom traži javni tužilac.

Nikola Selaković, bivši ministar pravde

I sud donosi ukoliko smatra da postoji sumnja da je izvršeno ovo delo ili da bi eskaliralo izvršenjem ovakvog jednog dela, da donese hitnu meru u trajanju od 30 dana odstranjivanja nasilnika iz kuće.

OFF: Ovo je dogovoreno na zajedničkom sastanku resornih ministara i predstavnica ženskih nevladinih udruženja, a o novom Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici počelo je da se raspravlja u Skupštini Srbije četiri meseca kasnije.

Nela Kuburović, ministarka pravde

Ministarstvo pravde je izradilo dva nacrtu zakona, to je Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, izmene i dopune Krivičnog zakonika, kojim na neki način usaglašavamo i ispunjavamo svoje obaveze kada je u pitanju Istambulska konvencija koja se odnosi na borbu protiv nasilja nad ženama i na nasilje u porodici i danas se nastavlja rasprava u Skupštini kada su u pitanju ovi zakoni.

OFF: Novi zakon usvojen je sa 147 glasova za i nijednim glasom protiv. Njime je uvedena hitna mera udaljavanja nasilnika iz kuće i zabrana prilaska žrtvi, a ukoliko dođe do kršenja ove mere moguće je izricanje kazne zatvora do 60 dana.

Nebojša Stefanović, ministar unutrašnjih poslova

Policija danas ima značajno veća ovlašćenja koja će nam omogućiti da nasilniku odmah po proceni rizika izreknemo hitnu meru udaljenja iz stana i zabranu komunikacije i prilaska žrtvi.

OFF: Zakon predviđa i disciplinsku odgovornost za službenike koji ne budu postupali u skladu sa zakonom, ali i obaveznu saradnju svih organa. Ovaj vid saradnje u pojedinim lokalnim samoupravama postojao je i pre donošenja zakona i pokazao se ključnim u borbi protiv nasilja.

Mitrović Svetlana, Osnovni sud u Novom Sadu

Saradnja postoji između suda, Centra za socijalni rad, policije i tužilaštva, kao najvažnijih državnih organa u ciklusu prijavljivanja i procesuiranja nasilja u porodici.

Danica Todorov, zamenica Pokrajinskog ombudsmana za ravnopravnost polova

Iskustvo drugih zemanja koje su ranije počele da se bave tim problemom ukazuje da institucije samo zajedničkim radom mogu da pomognu da se zaustavi nasilje i da žrtve počnu taj proces izlaženja iz nasilja.

Svetlana Stević, CZSR Kraljevo

To je jedan od načina da napravimo taj zajednički krug da bi svi bolje funkcionisali. Da nemamo problem - e ti si nešto propustio, i da svaljujemo krivicu jedni na druge. Nije poenta u svaljivanju krivice, već zajednički raditi u borbi protiv nasilja.

OFF: U 2015. godini, od ukupnog broja žena stradalih u porodično-partnerskom odnosu, 45 odsto ubijeno je vatrenim oružjem. Predsedavajuća koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, Zorana Mihajlović, novi Zakon o sprečavanju nasilja u porodici vidi kao jedno od rešenja.

Zorana Mihajlović, predsedavajuća koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost

Sigurna sam da će ovaj zakon da pomogne dodatno da se borimo protiv nasilja u porodici i da ne dozvolimo da ijedna više žena strada u porodičnom i partnerskom nasilju u našoj zemlji, da se borimo zajedno protiv toga i da se borimo pre svega protiv ilegalnog oružja.

OFF: Statistika pokazuje tri faktora rizika koji čak devet puta češće dovode do smrtnih ishoda u odnosu na sve druge okolnosti. To su da je žrtva napustila učinioca nasilja i da je tokom zajedničkog života bilo ljubomore ili kontrole partnerke, te da učinilac poseduje oružje ili mu može lako pristupiti.

Marija Srdić, Centar za podršku ženama Kikinda

Baš tada nasilje se povećava, nasilnik postaje agresivniji i imamo taj smrtni ishod kao najdramatičniji. I u ovom slučaju u Žitištu smo imali takvu situaciju, u okolini Kanjiže prošle godine skoro identična situacija. Dakle, nasilniku je oduzeta njegova teritorija, njegova žrtva, njegovo pravo da upravlja. Nasilnik ne pristaje, samo on može doneti odluku kad će otići i da li će on otići, žrtva nema prava na tu svoju odluku i on će je kazniti zato što je tu odluku donela.

Dragan Božanić, savetnik SEESAC- UNDP

U Srbiji je u poslednjih 15 godina, pet od šest najvećih masovnih ubistava bilo povezano sa nasiljem u porodici ili je uključivalo ubistvo člana porodice. U ovih pet incidenata ukupno je ubijeno 40 osoba, 20 osoba je ranjeno, a žene su činile preko 50 odsto žrtava. Ovi slučajevi nam govore jasno da zloupotreba vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici predstavlja poseban rizik za žene, ali je jasno da ona predstavlja rizik i po celu zajednicu.

OFF: Protokol o postupanju nalaže svim institucijama da prilikom prijavljivanja nasilja žrtvu pitaju da li nasilnik u kući poseduje oružje. Ukoliko poseduje, policija je dužna da mu isto oduzme.

Daliborka Vojvodić Tomović, Odeljenje kriminalističke policije PU Novi Sad

Policija je ta koja procenjuje i kao što sam pomenula, na osnovu naše baze podataka nije problem da se utvrdi da li neko od članova porodice poseduje legalno oružje. To je nešto što mi utvrđujemo, a žrtvu pitamo da li ima saznanja o oružju koje bi moglo biti u nelegalnom posedu. I članove porodice takođe pitamo za tu informaciju, da bismo prosto mogli da planiramo neke naše dalje aktivnosti u pravcu pribavljanja naredbi suda za pretres stana.

Nada Padejski, Sigurna ženska kuća, CZSR Novi Sad

Većina žrtava je u momentu prijavljivanja veoma zbunjena, uznemirena i u strahu, konfuzna. I tu je zapravo pristup stručnih radnika tom razgovoru važan - da se žena pita da li po njenom saznanju postoji oružje u kući ili ne. Žene često prenebregnu značaj postojanja oružja u kući i ne povezuju ga ako počinitelj nasilja ne preti tim oružjem, ne povezuju ga kao moguće oružje za izvršenje nekog teškog dela protiv njenog telesnog integriteta.

Ivana Perić, SOS ženski centar

Uputimo je i objasnimo joj da je to situacija visokog rizika. To nam je u fokusu, da joj objasnimo da je to visoko rizična situacija i da to prisustvo oružja 20 puta povećava situaciju da će doći do pretnje nasilja pa čak i sa onim fatalnim ishodom. Tako da nam je zadatak da je vratimo, princip realnosti, koliko je ona nebezbedna i koliko je ugrožena.

OFF: Više od trećine ubistava u Srbiji počinjeno je vatrenim oružjem. Žrtve i počinioci obično se poznaju, a u 72% slučajeva to su članovi porodice, prijatelji, komšije, poznanici. Oko 30% svih zabeleženih incidenata sa vatrenim oružjem odvijalo se u privatnom prostoru.

Aleksandra Nestorov, aktivistkinja AŽC

Najzastupljeniji tip su pištolji, ali tu su i lovačke puške, puške, kalašnjikovi, bombe, što sve zajedno vrlo jasno upućuje na militarizaciju Srbije devedesetih godina i na zaostavštinu tog rata koja se ogleda u oružju koje je skladišteno negde po kućama. U tim kućama žive ljudi koji su preživeli teške ratne traume i tim ljudima se isto tako niko ne bavi.

OFF: Ljudevit Kolar u rat je otišao 1991. godine kao forenzičar. Kada se iz rata vratio, više nije bio ista osoba. Jedan je od mnogih koji pate od posttraumatskog stresnog poremećaja.

Ljudevit Kolar, ratni veteran

Da l' ćeš naučiti da živiš s tim ili nećeš da prihvatiš to. Nekog trajnog izlečenja nema.

OFF: Ne zna se koliko ima veterana u Srbiji. Barata se brojkama između 400 i 700.000. Od 1991. godine nije donet zakon o veteranima. Oni za državu danas zvanično ne postoje.

Vladan Beara, psihoterapeut

Mislim da su se mnogi ideali srušili i sada imate ljude koji lutaju besciljno bez ideala, bez snova, napunjeni tenzijom, napunjeni doživljajem besmisla. Mnogi se osećaju prevareni, iznevereni i to je prosto jedna jako zapaljiva smeša, psihički zapaljiva. I naravno da malo fali da to plane u vidu nekog nasilja. Ali gde? Pa tamo gde nasilje ima najviše smisla da prođe. Dakle, ko nastrada? Najčešće onaj ko je najmanje sposoban da se brani.

OFF: Ono što dodatno pogoršava situaciju je činjenica da je većina ljudi iz rata ponela veliku količinu oružja sa sobom. To oružje se danas nalazi u porodičnim domovima.

Vladan Beara, psihoterapeut

Ljudi koji se vraćaju traumatizovani imaju jedan bazičan doživljaj nesigurnosti i ugroženosti, i njima oružje nadomesti taj neki doživljaj nesigurnosti, a oni ga možda nikada neće upotrebiti. Moj deda, koji je bio partizan, on je stalno bio naoružan posle rata, on nije mogao da podnese da nije naoružan. Pretpostavljam da brojni veterani danas nakon ovog rata isto tako ne mogu da podnesu da nisu naoružani, što je na neki način razumljivo, jer ono što su oni videli u ratu, šta su sve ljudi spremni da urade pod određenim okolnostima, verovatno biste se i vi naoružali.

Ljudevit Kolar, ratni veteran

Vujadin Mišić je rekao, kada su ga pitali da li se boji otići u rat, on je rekao da se ne boji otići već kakav će se vratiti iz tog rata. Pa jedno od tih osećanja, šta se ratom stekne, jeste ta neka sigurnost koju ti daje oružje. I to je jedan od najvećih razloga što se donosilo oružje i što oružje postoji.

Vladan Beara, psihoterapeut

Rat se završio, ali u njihovim glavama rat se nije završio, ali u njihovim glavama rat i dalje traje, u njihovim glavama opasnost kao da nije prestala. Naravno da oni misle da je to ono što njih štiti, da je to ono što njima pruža neku vrstu zaštite, utočišta. Ja znam za mnoge veterane koji nisu mogli da zaspe ako oružje nije pored njih.

OFF: Država ne raspolaže preciznim podacima koliko ima ilegalnog oružja u posedu građana. Nakon pucnjave u Žitištu, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije

započelo je još jednu akciju legalizacije oružja u kojoj je prikupljeno manje od 1.000 komada oružja.

Ivan Zveržhanovski, šef kancelarije SEESAC- UNDP

Jedan od velikih problema sa njom je to što je ona realno najavljena posle događaja u Žitištu, pokrivena je medijski u tih nekih 24 sata posle najave, kako već ide medijski ciklus i posle vi ništa više niste čuli o tome.

OFF: Drugi problem je u manjku edukacije. Ljudi ne znaju kako, na koji način da čuvaju oružje, kao ni to kako sa njim da rukuju. Paradoksalno, na Balkanu je još uvek uvreženo mišljenje da kuća nije dom bez oružja.

Ivan Zveržhanovski, šef kancelarije SEESAC- UNDP

To je konsekvencija situacije, gde vi zbog dešavanja iz proteklih decenija imate prisustvo ogromnog broja oružja. Znači, prvi problem je u tome što ne znamo tačan broj, kao što znate i sam ministar unutrašnjih poslova je rekao da je procena između 200.000 i 900.000 komada, što brojka kao sama po sebi zapravo ne znači ništa. Samo znamo da je to jako veliki broj. Ono što ste videli posle toga je da je jako malo ljudi bilo šokirano tom brojkom, i to je jedan od glavnih problema. Znači, dogod se ne promeni svest da je to u stvari problem, tolika količina vatrenog oružja koje nije registrovano, za koje se ne zna gde je, ko ga poseduje, gde je bilo pre toga i kuda se kreće, da je to u stvari velika pretnja za društvo.

OFF: A pogotovo za žene, jer se smrtni ishod u oružanim sukobima za njih dešava u 44% slučajeva, dok muškarci najčešće bivaju ranjeni. I razlike u stavovima prema oružju rodno su uslovljene. U celom regionu muškarci češće o oružju govore kao o sredstvu kojim štite bezbednost svoje porodice, dok ga žene doživljavaju kao izvor pretnje i opasnosti kako za sebe tako i za svoju porodicu.

Dragan Božanić, savetnik SEESAC- UNDP

Stoga je potrebno da zakonodavni i strateški okvir koji se odnosi na kontrolu lakog i malokalibarskog oružja jasno prepoznaje te specifične rodne rizike, naročito onih koji se tiču nasilja u porodici. Ali je zato jednako bitno da zakonodavstvo i strategije koje se odnose na

suzbijanje i sprečavanje nasilja u porodici jasno uvažavaju opasnosti koje proizilaze iz prisustva vatrenog oružja, kako bismo dobili jedan integrisan i koordinisan odgovor institucija na ovaj problem.

OFF: Srbija za sada nema jedinstvenu bazu podataka o nasilju u porodici. Podatke kojima se trenutno raspolaže prikupile su mahom nevladine organizacije i to iz medija.

Dragan Božanić, savetnik SEESAC- UNDP

Ono što je naročito bitno jeste da se postojeće prakse prikupljanja podataka dodatno unaprede kako bismo ovaj problem učinili vidljivim u društvu, kako bismo ga lakše prepoznavali i bili u mogućnosti da kreiramo efikasan odgovor na njega. Jer, podaci upravo predstavljaju osnovu za kreiranje društvenih politika i mi bez tih podataka ne možemo ni da rešavamo ovaj problem.

OFF: Statistika je temelj na kom treba zasnivati buduće strategije, koje je Srbija u obavezi da sprovodi ukoliko želi da uđe u EU. Rodna ravnopravnost je aktivan deo poglavlja 23, koje se tiče pravosuđa i osnovnih prava, i poglavlja 19, koje se tiče zapošljavanja i socijalne politike. Ona mora biti prepoznata kao važan element održivog ekonomskog i društvenog rasta.

Dragan Božanić, savetnik SEESAC- UNDP

Ovo što je naročito bitno jeste momenat u kome se mi nalazimo, a to je da će se uskoro donositi nova Strategija za kontrolu lakog i malokalibarskog oružja. Izrađivaće se Strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama. Radi se na izradi Zakona za zaštitu od nasilja u porodici, radi se na izradi Zakona o ravnopravnosti polova i bitno je da se iskoristi ova prilika kako bi se ceo ovaj zakonodavni i strateški okvir međusobno uskladio i kako bismo rešavanju zloupotrebe vatrenog oružja u okviru nasilja u porodici pristupili na jedan sistematičan i zaokružen način.